

Sosan Asgari Mollestad

Ikke uten...

Hva er det egentlig som kjennetegner identitet? Er det navn, utseende? Er det språk, tradisjoner, familien, gruppetilhørigheten, politisk overbevisning eller nasjonalitet?

For meg har det hjulpet å lage et bilde av begrepet "identitet" ved å forestille meg at hvert menneske er omgitt av et bevegelig rom med vinduer og en dør. Personen befinner seg i sentrum av rommet. Med sine møbler og tapeter, det vil si tanker og følelser, minner og erfaringer. Her inne befinner den personlige identitet seg.

Men man har også en ytre identitet. Menneskene omkring deg tolker deg hele tiden. I første omgang fasaden på rommet ditt: Utseendet ditt, oppførselen din, ting du sier... Viser du deg i vinduene dine, henger du opp blomster eller trekker du for gardinene? Om du går ut av døren og slipper andre inn i rommet ditt får man større grunnlag å tolke hverandre på.

Gjennom denne kontakten med omverdenen kan personen orientere seg i forhold til sine medmennesker — gi og få, fortelle om seg selv og høre på andre. Vi bruker alle former for kommunikasjon: Språk, mimikk, klær, kroppsbevegelser, sang, dans, maleri, teater for å nå fra menneske til menneske.

Vi som kommer fra fremmede kulturer og velger å bli forfattere, vi velger å gjøre denne formidlingsprosessen enda mer bevisst.

*

Forresten er det ikke riktig å kalle meg en forfatter. Jeg vil heller kalle meg 'Forteller'. Min lille bok *Safran* kom ut i 1996 og den er en reise gjennom min barndom. En barndom svært forskjellig fra den sønnen min opplever akkurat nå i Norge.

Jeg ble født i 1963 i Teheran. Der fikk jeg min første identitet, mitt opprinnelige rom. Et lite rom, i en liten familie, i et lite hus i millionbyen Teheran, hovedstaden i det store kongeriket Iran.

Her vokste jeg opp i ganske rolige forhold. Men bare ganske... Med en mor som var svært religiøs, og en far som nesten var ateist. Og det betyr at barndommen av og til kunne fortone seg bortimot schizofren.

Mens alle andre i verden på samme tid var opptatt med Vietnamkrigen, økonomiske og samfunnsmessige spørsmål, vokste jeg opp i en rolig og stille bakgård i Teheran. Jeg visste ikke noe om Vietnam engang. Moren min fortalte meg en gang om en ganske kjekk president som ble skutt borte i USA samme måned jeg ble født, men USA var så langt borte.

Jeg trodde at jeg levde i det beste landet i hele verden. Det var stille, det var rolig. Jeg hadde det godt med min familie. Så lenge det varte.

I begynnelsen av 70-tallet skjedde det store forandringer i Iran. Senere, i 1976-77 nådde urolighetene sånne mennesker som meg også. I en alder av 13-14 år ble jeg møtt av en sannhet, av en virkelighet som ødela ganske mye av mine bilder av verden, og den forståelsen jeg til da hadde bygget opp om hvordan menneskelige forhold burde være. Jeg skjønnte og forstod at jeg levde i et land som ble styrt av en diktator. Jeg hørte at vi hadde fengsler i mitt land, der folk satt fordi de mente noe annet enn myndighetene. De tenkte nye tanker eller de hadde nye ideer om hvordan et land skal styres.

Faren min derimot, var totalt avhengig av regimet, for han hadde hele sitt liv tjenestegjort innen det militære. Derfor var han svært lojal overfor sjahen.

Pappa vokste opp hos onkel og tante som både var verge for ham og for den formuen han skulle arve. Som fjortenåring fant han ut at han ikke lenger ville leve under sin onkel, han stakk hjemmefra og rømte helt ned til den sørlige delen av Iran, på grensen til Irak. I mange år bodde han der. Da han endelig for første gang vendte tilbake til sin landsby og sin familie, var han 33 år. Her var det han traff mamma, 13 år gammel, med langt svart hår som var flettet i fire fletter. Han falt pladask for denne unge piken, selv om det var et gap på tyve år mellom dem.

Foreldrene mine lærte meg aldri det opprinnelige morsmålet mitt. De var begge fra Azerbajdjan, og de snakker azari gjennom hele sitt liv. Men dette var et av de språkene som ble undertrykket i mitt hjemland på den tiden, derfor syntes de nok det var best at jeg lærte persisk, ettersom det var det offisielle språket.

Jeg er yngste barn i vår familie. Det var ikke planlagt at jeg skulle bli født, det var ni år mellom meg og forrige barn. Mamma var 41 da hun fikk meg, min far var 61. Jeg hadde en søster som var 20 år eldre enn meg, og jeg trodde i de første tre fire årene av mitt liv at storesøster var min mor. Da jeg begynte på skolen var moren min den eldste blant mødrene. Faren min var alltid den eldste faren på alle skolene jeg gikk på.

Men de var fine foreldre, hadde god tid. De var pensjonister, de kunne være hjemme med meg, slik de ikke hadde vært med mine eldre søsken. Jeg fikk masse oppmerksomhet. Jeg hadde ikke en ung, flott, høy far som var rask på bena og kunne være med på alle slags ting, men far fant likevel en vei til å vise meg den oppmerksomheten og omsorgen som mange andre fedre har gjort i forhold til sine barn gjennom tusener av år.

Far ble ikke med på å spille fotball, han ble ikke med på kjempe-lange turer, eller å løpe rundt på stranden sammen med meg. Men faren min viste meg en annen verden, en verden der bøkene viser oss hvordan livet er eller kanskje bør være. Han gjorde meg kjent med litteraturen. Han fortalte meg historier fra gamle dager, fra nyere tid, leste høyt for meg og snakket med meg. Og da jeg kom i en alder av ti år, tenkte han at det var på tide at jeg skulle bli kjent med litteratur utenfor de iranske grensene. Den første boken jeg fikk av en utenlandsk forfatter, selvfølgelig oversatt til persisk, var *Snøen på Kilimanjaro* av Ernest Hemingway. Da skjønnte jeg at livet var noe mer enn det jeg til da hadde opplevd. Jeg følte at jeg trengte flere vinduer på rommet mitt. Kanskje også en større dør... Bøkene ble slike vinduer og dører.

Tiden gikk, og jeg leste og jeg leste. Moren min var bekymret for at jeg skulle ende som en grå mus i enden av et rom med mange tykke bøker foran meg, og med tykke briller foran øynene. At jeg ikke skulle være den livlige jenta som var ute med venninner, at jeg skulle bli blind og døv for de små gledene i livet: For musikk og sang og skjønnhet.

Men slik ble det ikke. Jeg ble en ivrig danser, begynte å lære magedans...

Tilbake til situasjonen i Iran på slutten av 70-tallet: Faren min ble mer og mer bekymret. Han skjønnte ikke at folk skulle hate sjahen og hans regime så sterkt. Tross alt hadde folk fått det mye bedre enn man hadde hatt det på 1900-tallet — materielt sett i alle fall. Men studentene presset på...

Studentene har alltid vært den gruppen i mitt land som har tatt på seg byrden å bry seg om fremtiden. Bry seg om fremtiden til alle mennesker, ikke bare for seg selv. Studentene skapte etterhvert muligheter for en forandring. Jeg var 14 da jeg tenkte: Nå er det meg som skal ut i den store verden, nå er det min plikt å forandre den.

Jeg hadde store idealer, og så kom denne bølgen som gjorde det mulig for meg å være revolusjonær, det var stort! Moren min mente at jeg skulle forholde meg stille og holde meg hjemme, ikke blande meg opp i slike farlige ting, og jeg var jo bare fjorten år. Men en hendelse i mitt liv førte til at jeg tok en beslutning på egenhånd.

Faren min var ute en kveld, han pleide å dra til kaffehuset i nærheten av der vi bodde for å være sammen med sine venner, snakke med dem, spille sjakk og backgammon og fortelle historier og ha det hyggelig med menn i samme alder som ham. Den kvelden ble litt spesiell, for han kom ikke tilbake. Senere samme natt døde han.

I en slik situasjon, og etter det som skjedde med faren min, bestemte jeg meg for hva jeg skulle stå for. Jeg skulle hverken stå for sjahen eller det nye regimet, jeg skulle stå for noe helt annet. Jeg ble sympatisør til et venstreorientert parti som i 1979 fikk mulighet til å leve fritt for ett års tid. Senere ble det forbudt. Men for et år hadde de muligheten å stå frem med sine tanker. Jeg deltok i demonstrasjoner. Jeg var ganske aktiv i elevorganisasjoner som var knyttet til de videregående skolene i Teheran den gangen, jeg var selv i første året i videregående. Var med på å skrive aviser, og jeg var på nippet til å gi ut en diktsamling, men den ble stoppet på trykkeriet, for den var for politisk. Den ligger fremdeles begravet i hagen utenfor huset til min mor.

Men aktivitetene fortsatte. Moren min var sterkt imot at jeg skulle fortsette, men jeg var bestemt. Jeg hadde et hat, et ønske om et annet liv som drivkraft. Men jeg hadde også min ungdomstid oppi all den

elendigheten. Jeg hadde mine forelskelser, jeg hadde mine venninner, og mine ting jeg skulle gjøre. Men jeg kjørte et dobbeltliv, det var forskjellen mellom meg og de vanlige ungdommene. Jeg arbeidet politisk under et annet navn i andre byer enn min fødeby. Men når det gjaldt det vanlige livet, var jeg Sosan og hadde mine hemmelige forelskelser som jeg bare delte med mine nærmeste venninner.

Det verste var at jeg ikke kunne dele de politiske erfaringene med venninne. Med dem kunne jeg prate om filmer, om musikk og om bøker, om vanlige ting som opptar unge jenter. Men med mine partikolleger var det bare: Hvordan kan vi forandre på situasjonen? Hvordan kan vi komme videre?

Jeg hadde på en måte to identiteter, ung pike og ung aktivist, to rom jeg måtte bevege meg mellom med største forsiktighet.

I det politiske arbeidet var vi oppslukt av tanken på frihet, en frihet som vi iranere aldri har opplevd på de siste 2500 år. Vi snakker om frihet, men vi har aldri opplevet den. Vi vet egentlig ikke hva frihet er. Når man ikke har noen erfaring med frihet, kan man ta feil, og tro at det man selv tror er frihet virkelig er frihet.

Vi hadde en søken etter noe som vi egentlig ikke visste hva var.

Og tiden gikk, jeg ble eldre. Jeg ble ferdig med gymnaset og hadde lyst å begynne på universitetet fordi jeg kunne være en del av studentgruppene. Jeg tror ikke selve utdannelsen var så viktig for meg, det var det politiske livet som lokket. Studentene hadde vært pionerene når det gjaldt nytenkning.

Men selv klarte jeg ikke å holde meg lenge på universitetet, jeg ble kastet ut, fikk forbud mot å studere videre på grunn av politiske aktiviteter. Kort tid etter fikk jeg en fengselsstraff på syv år på samme grunnlag. Moren min og familien ville ha meg ut av landet. Jeg rømte fra Teheran, jeg skiftet identitet, bosatte meg andre steder, reiste mye rundt. Bodde hos forskjellige folk som turde å gi hus og varme og omsorg til en som var ettersøkt. Jeg måtte ut, ut av landet.

Men hvor i all verden skulle jeg havne? Det hadde jeg ingen anelse om. Planen var laget og ordnet og fikset av familien, selvfølgelig med litt engasjement fra min side også, men jeg hadde egentlig ikke så stort ønske om å komme ut, fordi jeg hadde så sterk skyldfølelse i forhold til mine venninner, venner og andre som fortsatt arbeidet i Iran.

At jeg skulle få lov til å reise ut til et liv i fred, mens de fortsatt skulle kjempe mot elendigheten der hjemme. At de skulle betale prisen med sitt eget liv — det var vanskelig å fordøye. Men jeg ble presset, og jeg lot meg presse. Jeg klarte å flykte, sammen med min eldre bror.

Da vi kom til Frankfurt, visste vi ikke hva som skulle skje. En person skulle ta kontakt med oss, og skulle hjelpe oss å komme videre, men hvor ante vi altså ikke. Broren min hadde håp om å nå USA, jeg tenkte på England. Men vi visste ingenting.

Vi kom til Frankfurt klokken fire-fem om ettermiddagen 3. juni 1985. Vi satt hele natten i transithallen. Tre om natten stengte de hallen, men vi satt der fremdeles, bare rengjøringspersonalet var i bygningen, en tyrker ga oss kaffe og kjeks, men ingen kom for å møte oss. Ikke før klokken 11 dagen etter ble vi kontaktet av en tysk frue. Vi våget ikke å snakke med noen i lukene, for vi var redde for at vi skulle vekke oppsikt, var redde for at andre iranere på gjennomreise skulle være spioner. Jeg ville ikke lese, for den ene boken i vesken min hadde persisk skrift, og da kunne folk se at vi var fra Iran.

Vi satt rett opp og ned som to statuer på benken der, uten å spise eller drikke, og hele tiden satt jeg der og pinte meg selv med spørsmål: "Hva har jeg gjort med livet mitt?" Jeg kunne vært rolig og stille, en tekkelig jente, kunne vært gift og hadde kanskje hatt barn og levd rolig og stille med fryseboks og tv og stereoanlegg og leilighet midt i Teheran, men her satt jeg.

Og det var jeg som hadde skylden, det var jeg som hadde tatt slike tåpelige valg. Men jeg kunne ikke gjøre noe med det nå. Nå var jeg bare spent på hva fremtiden kunne bringe. "Tenk om noen år... Kanskje det vil komme en tid hvor du kan bli litegrann glad og lykkelig. Fremdeles har du noen år på deg, du kan kanskje leve en stund til." Jeg var tross alt bare 21 år.

Den tyske damen sa til oss: "Vær så god, her er billetten, dere skal til Oslo." "Hvor sa du?" spurte vi. "Oslo," sa hun: "Oslo i Norge."

Jeg visste ganske mye om Sverige og Danmark, men Norge... Jeg husket noen bilder da kong Olav var gjest ved Irans 2500 års jubileum i 1972. Jeg hadde hørt om alle isbjørnene, og at folkene levde som eskimoer, og jeg skjønnte at vi hadde ikke klær nok, vi kom nok til å fryse i hjel...

Før vi gikk ombord i det nye flyet, tømte jeg den lille reisevesken min: Jeg hadde på meg en bukse og skjorte fra Iran, men nå tok jeg på meg en ekstra bukse og to nye skjorter og en jakke. Jeg så ut som en bjørn og beveget meg som en bjørn.

I flyet røkte broren min som en gal mann, han klarte ikke å roe seg ned. Jeg frøs. Allerede før avgang kjente jeg den forferdelige kulden fra Norge gå gjennom marg og bein. Snøen var grei, men hva med alle disse isbjørnene? Og hvordan kommer de seg til arbeidet sitt, disse nordmennene? Går de på ski? Og så tenkte jeg: "Vi kan jo ikke gå på ski!"

Jeg forlot mine iranske rom, men hvor var jeg på vei?

Jeg kikket meg rundt. Alle satt i shorts og sommerkjoler, og jeg tenkte at de sikkert kom til å skifte, det var jo ennå noen timer før vi var helt fremme. Det var sannelig bra at jeg hadde tatt klærne på meg i Tyskland, for det lille toalettet bak i flyet kom sikkert til å bli opptatt hele turen med alle som måtte skifte. Men det skjedde ikke. De lo og de snakket, fremdeles i sommertøyet sitt.

Vi kom over Fornebu, flyplassen utenfor Oslo, og flyet tok seg noen runder for det kunne ikke lande med en gang. Kapteinen var så elskverdig, han sa: Se ut på venstre side, der ligger det og det... Jeg tenkte dette måtte være en mellomlanding, for jeg så ned på grønne sletter og frodige trær og sol. Det var et paradys, tenkte jeg.

Men selv om det var et paradys — og kapteinen fortsatte å si at dette virkelig var Oslo — orket jeg ikke tanken på å lande, jeg ville hjem... Jeg kjente plutselig at jeg heller ville gå i fengsel likevel. Det var ikke så grønt kanskje, og ikke så varmt, men tross alt var det iransk fengsel.

Omsider landet vi, og folk fortet seg for på komme til passkontrollen. Broren min holdt meg tilbake og sa: "Vi lar alle de andre gå først, for det er flaut å stå foran de andre og si at vi er iranske flyktninger uten pass." Det var aller første gang jeg hørte ordet flyktning. Det ble min nye identitet: Jeg var plutselig en flyktning. Og det hadde jeg aldri vært før jeg satte foten min på Fornebu flyplass. Nå er det tretten år siden jeg kom til Norge, men fortsatt er jeg flyktning..

Vi fikk oppholdstillatelse, og jeg er i dag norsk statsborger, men hver gang jeg er ute og reiser og ender på Fornebu, kjenner jeg samme følelsen. Jeg har et nydelig pass, det er rødt, det er norsk - jeg er veldig

stolt av det. Jeg trenger bare vifte med det, så får jeg gå forbi. Men angsten er der ennå.

Min bok *Safran* er en reise gjennom min barndom. Den begynner med mormor og ender via mor med meg. Tre kvinner. Tre muslimer. Også jeg er vokst opp innen islam, jeg er fremdeles troende muslim, også jeg er kvinne. Men å være kvinne og muslim i nåtiden — til og med i Skandinavia — er ikke lett. Du blir alltid satt i bås, må være noe annet enn det du er. Ettersom jeg er iraner og muslim og kvinne, er liksom det meste sagt.

Det er ikke så merkelig, men det irriterer meg. Iran har fått et svært negativt bilde i media over hele verden. Men jeg føler, iraner som jeg innerst inne er, at landet mitt har mange andre ansikter i tillegg til det religiøst-politiske som vi alle kjenner.

Jeg har kalt dette innlegget for ”Ikke uten...” Hvorfor en så rar tittel? Fordi årsaken til at jeg kunne samle mine krefter og skrive på et språk som ikke er mitt morsmål, er fordi jeg leste boken ”Ikke uten min datter”. Skrevet av Betty Mahmoudy, en amerikansk kvinne, som ble gift med en persisk mann i USA og som reiste med ham til Iran etter revolusjonen. Hun beskriver alt det forferdelige som skjedde henne da mannen ble overbevist fundamentalist, og som til slutt førte til at hun måtte rømme med datteren til USA.

Men grunnen til at denne boken skulle berøre meg så sterkt, var all generaliseringen. Jeg sier ikke at historien ikke er sann. Jeg tror på alt hun forteller. Men hun lar det gjelde en hel nasjon, det hun bare har opplevd i en familie. Da jeg leste den boken, kostet det meg mange tårer. Og da kom min mann til meg og sa: ”Hva i all verden... Hvorfor reagerer du så sterkt?” Jeg fortalte om de grove forenklingene. Men da sa han: ”Dette er en av de få bøkene om Iran som nordmenn leser. Hvis du vil gjøre noen forandring, hvis du vil at nordmenn skal bli kjent med andre sider av Iran, så er det du som skal gjøre noe med det. Det er ditt ansvar.” Og faktisk er det slik. Det er vårt ansvar...

Slik begynte det. ”Ikke uten min datter”, var årsaken til at jeg ville øke forståelsen om Iran. Men jeg kan ikke gjøre noe med situasjonen... *Ikke uten* å fortelle min egen historie, som jeg er mest fortrolig med. Jeg har ikke valgt den fordi den er så spesiell, nei, akkurat motsatt: Fordi den er såpass vanlig for mange iranere. Fordi mange kan finne

seg igjen i min fortelling. Håpet er å kunne få lesere fra Europa til å se litt annerledes på situasjonen. Med andre øyne. Gi dem nye ”vinduer”, åpne dører til fremmede rom.

Men hvorfor brukte jeg norsk? Jeg kunne jo godt ha skrevet på persisk og fått den oversatt til norsk etterpå. Problemet var bare at da ville det vært den iranske delen av meg som snakket. Det var ikke nok i dette tilfellet.

Jeg har etterhvert fått mit norske rom utvidet: Har giftet meg med en norsk mann, vi har fått en sønn som er halvt norsk, halvt iransk. Mannen min er katolikk, jeg er muslim. Mange ting rundt meg gjør altså at jeg ikke er rent iransk lenger, eller rent muslimsk. Ikke katolsk eller rent norsk heller. Jeg er blitt en blanding, en russisk suppe, slik moren min pleide å lage av alle restene i kjøleskapet...

Da jeg kom til Norge, 21 år gammel, var jeg så ung at jeg ikke hadde stiftet egen familie ennå. De forandringene som har skjedd med meg siden, har skjedd innenfor en mer og mer norsk ramme. Jeg føler meg etterhvert trygg på at jeg tilhører en gruppe i verden, foruten den iranske som jeg måtte flykte fra, og det er den norske og skandinaviske, kanskje jeg kan våge å si: Den europeiske.

Sånn er min identitet nå: Alt som er fint tar vi oppi gryta, så får vi se hva det blir. Enten liker vi smaken, og da fortsetter vi på samme måte, ellers forandrer vi krydderet.

Det norske språket er det jeg bruker daglig, mannen min kan ikke snakke persisk, jeg er nødt til å kommunisere med ham på norsk, det samme gjør jeg på jobben min. Hvis jeg skulle få mine norske venner og venninner til å forstå meg, burde jeg bruke deres koder, og ettervert kjenner jeg deres kultur og tradisjon. Men mine venner har aldri vært i Iran, de kjenner ikke våre koder, våre tradisjoner. Vi er ikke midt i Teheran, vi hører ikke lydene, kjenner ikke de duftene, blir ikke kjent med dikt og poesi fra Iran.

*

Jeg hadde enda en tanke bak å skrive *Safrar*. Min sønn er mest norsk, nesten hele hans verden er norsk. Men da blir det mitt ansvar å holde den iranske delen levende hos ham, og det er et stort ansvar.

Vi er individer, og hvert enkelt menneske har sin egen kultur. Og det gjør at man kan forme seg etter det som er i gener og omgivelsene, utfra det man får fra mor eller far og andre mennesker rundt seg, for så å fordøye det til en personlighet etter sin egen smak. Jeg håper at barnet mitt får friere hender enn meg til å forme sin skjebne. Ingen andre enn ham selv skal bestemme hvordan hans fremtid skal være!

Når folk spør meg: Men Sosan, når du er muslim og mannen din er katolikk, hvordan blir det med barnet da? Hvilken tradisjon skal han vokse opp i? Skal han få oppleve en stabil tradisjon i familien eller ei. Da sier jeg: Jo, han skal føle seg trygg både med fars og mors tradisjon, fortrolig med begge. Men jeg håper han kan bli en av den nye generasjonen med ny identitet, en katoslim eller kanskje heller: En mutolikk...

Da jeg var i Iran, da var jeg den iranske jenta i en bestemt ramme innenfor familien, i forhold til arbeid, jeg brukte det språket alle andre snakket... Det var mitt iranske rom, min iranske identitet. Men da jeg kom til Norge, kunne jeg ikke bruke samme rom. Jeg forlot det ikke helt. Jeg gikk ut og så meg om, og kom tilbake. Jeg kom med nye møbler og nye gardiner, vinduenes plassering forandret seg også. Man kan forandre identitet, men går aldri helt bort fra den opprinnelige. Man får lag på lag, kanskje. Det ytterste skallet beskytter kanskje det indre. Og innerst fins en kjerne som aldri forandrer seg.

Også i vanlige liv, uten flukt og krig og katastrofer utvikler man hele tiden sin identitet, både samfunnet og vår egen utvikling krever det. Fra å være beskyttede barn, via ungdomstid til alderdom, men dette er ikke så synlig, for dette er den naturlige prosessen.

Etter å ha skrevet boken forstår jeg mitt eget liv på en ny måte. Hvis vi bruker metaforen om vinduer: Inntil jeg skrev, hadde jeg kanskje brukt to-tre vinduer ut av rommet mitt, men under prosessen fikk jeg mulighet til å bruke tre-fire nye. Perspektivet ble utvidet. Jeg ser andre sider av livet mitt nå.

Jeg tror at alle som på dramatisk måte har opplevet å skifte identitet, som har måttet forlate sitt rom uten forberedelse, bør en eller annen gang i livet snu seg og undersøke hva som skjedde i den prosessen, for setter man lokk på et slikt sjokk, kan det senere føre til at gjenferdene dukker opp, fordi de ikke er ferdigbehandlet.

Man trenger ikke skrive en bok. Man trenger ikke å gå i terapi, man behøver bare muligheten til å fortelle, til å analysere. Viktigst er det å bli kvitt skyldfølelsen over at man gikk så altfor fort fra en identitet til den neste, og ubevisst kanskje føler seg som en forræder i forhold til sin opprinnelige tradisjon.

Jeg ser det ikke lenger som problematisk at man beveger seg ut av sin opprinnelige identitet. Det er en selvfølge at man skal gjøre det. Mange snakker om "identitetsproblematikken", at man ikke bør blande kulturer, at man må være veldig forsiktig med å dra med barn fra en kultur til en annen, man skal beskytte og atter beskytte. Men det er en selvfølge i livet at man skal lære seg å kunne skifte ståplass og utvide identiteten hele tiden. På internett er det ikke interessant om du er svart eller hvit, muslim eller frimerkesamler. Det er tankene og ideene dine som teller, hva du har å bidra med... Å gi og å kunne ta i mot blir det viktigste.

I stedet for å forestille seg at utlendinger lider av kultursjokk, bør vi fryde oss over gjensidig kulturutveksling. For meg fremtår en rasistisk identitet som et rom uten vinduer og uten dør. Man har såvidt en liten åpning, men man kan bare se i en retning. Og kolliderer med alle som kommer motsatt vei.

Men i stedet for kollisjoner mellom harde, blinde, ensrettede identiteter, må vi øve oss opp til myke utvekslinger - mellom våre indre rom. Vi må fortsette å synge våre sanger, danse våre danser, male våre bilder, fortelle våre historier. Slik at nye identiteter oppstår og med dem nye kulturer, både kaos og skjønnhet: Både russiske supper - og søte små katoslimer.